

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošiljan-
jem na dom
za celo leto 3 gid. — kr.
za pol leta 1 „ 60 „
za četrletno — „ 80 „
Naročnina se pošilja
opravnilištvu v škofljsk.
postopju (Bischofshof.)
Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sobne naročnine.

Posamezne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopisi
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo. —

Za oznanila se pla-
čuje od navadne vrsti-
ce, če se natisne en-
krat, 8 kr., dvakrat 12
kr., trikrat 16 kr.

Težave rokodelcev in delavcev v liberalni dobi.

(Knez Liechtenstein.)

Zraven kmetskega stanu hira in propada v sedanji liberalni dobi tudi rokodelstvo ali tako zvana mala obrtnija — *Kleingewerbe*. — Uzroki tega obžalovanja vrednega propada so tudi že precej očitni namreč: nespametne določbe skoro vseh sedanjih obrtnijskih redov ali postav za obrtnijo, potem neomejena obrtnijska svoboda in naposled slabe stanovanjske razmere rokodelcev. Vseh pomanjkljivosti našega obrtnijskega reda — *Gewerbeordnung* — ne utegnem naštet; dosti, če rečem, da so jo nam izdelali naši birokrati ali vladini uradniki, kateri pred vsem niso gledali na koristi malih obrtnikov, marveč le na korist in prospel velikega obrtnijstva; ona se obrtnikom prilaga, kakor pest pred oči. Zastran hvalisane obrtnijske svobode pa odločno tajim to, kar liberalci o njej pravijo, namreč, da bi se denešnje dni, ko vse dela kar le za zamenjavo, zamoglo v resnici govoriti o svobodi pridelovalcev (producentov). Pridelovalec dela vendar le zato, da bi svoje izdelke, katerih je drugim treba, zamenil z takimi, kateri so njemu potrebni. Tukaj od svobode ni duha ne sluha, tukaj zapoveduje trda potreba in vzajemna odvisnost, in če se kdo pri zamenjavi opehariti da — enostrana odvisnost. Obrtnijska svoboda je prav za prav kar lepa beseda, izmišljena v ta namen, da bi se obrtnijska zmešnjava in sila močnejših ljudi dostojno prekrivala. Rokodelec je odvisen od tistih, ki njegovih izdelkov (n. pr. črevljev) potrebujejo. Kedar je tedaj v okolici zadosti malih obrtnikov: krojačev, črevljarjev, kolarjev itd. tedaj jim vsak novi prišlec delo in zaslužek krči; če je še pa mojster skaza ali „fušar“, škoduje tudi obrtniji in prejemnikom; kajti najbolj po ceni izdelana roba je draga, če je pa slabo nareta. Preveč obrtnikov ene vrste v okolici je vsem na škodo; jednako škodljivi so tudi mojstri skaze ali „fušarji“. Razun tega slabo upljiva na obrtnijo tudi sedaj pogosta prikazen, da se obrtniki tropama drugam preselivajo; najrajše silijo v večja

mesta in tam le gnečo delajo med obrtniki, ker že poprej tam nastanjenim delo in zaslužek jemljejo ali vsaj krajšajo in krčijo; naposled ne more nobeden prav shajati in občno ubožstvo med njimi je nasledek obrtnijske svobode. Na deželi pa med tem včasih pomanjkaje najpotrebnejših obrtnijskih delavcev. Vsi navedeni uzroki pa grabijo vkup in so krivi, da malo obrtnijstvo čedalje bolj uboža in propada.

Tretji in morebiti najtehtniši uzrok ovemu propadu obrtnijstva so pa shujšane razmere gledé stanovanja obrtnikov. Največ te nezgode zakrivili so srenjski zastopniki velikih mest. Vsa večja mesta n. pr. Gradec, so obložena z dolgovi. Liberalni zastopniki teh mest najemavljajo lehkomišljeno posojila proti visokim obrestim ter strežejo, vse predelati in polepšati. To je sicer prostomestnim postopačem všeč, prebrisanim špekulantom ugodno, ali večini ubožnejših in marljivih prebivalcev izpodriva tla pod nogami in jim ruši streho nad glavami. Mestni zastop dela dolgove, špekulanti si polnijo svoje žepe, ubogi mestjan pa mora v mošnjo segati in res že strahovite obresti plačevate. Srenjske priklade naraščajo grozno in hišni posestnik je prisiljen, pritiskati na svoje najemnike, kar se vé drugače biti ne more, če lehkomišljeni zastopniki mest tolike srenjske priklade delajo, da na primer na Dunaju, prištete rednemu državnemu davku, požrejo polovico vseh dohodkov od hiš neizmernega mesta.

Povsod podirajo stare hiše, stavijo nove in širijo mesta. Vse prav, ko bi se le tudi modro postopalo ter mislilo ne samo na lepoto in na zahteve in želje premožnikov, ampak tudi na potrebe ubožnejših ljudi, rokodelcev in delavcev. Tem je treba mogoče cenih, zdravih stanovanj, ki niso predaleč od delavnic in od prvih prejemnikov. Ali ravno to pogrešamo pri novošegnih stavbah. Nasledki so za ubožnejše vrste prebivalcev res žalostni. Posebno v večjih mestih prebiva ta vrsta ljudi sedaj veliko bolj drago, menj zdravo in tesneje zgnječena, kakor nekdanj; pogosto še tudi daleč proč od delavnic in prejemnikov. Zato pa je umr-

ljivost pri njih večja. Na Dunaju n. pr. umerjeta navadno po 2 od 100, toda v Favoritskem oddelku mesta, kder je največ delavcev stlačenih, po 4 od 100. Toliko bodi večeno o uzrokih propada pri malih obrtnikih, rokodelcih in delavcih. Praša se tedaj, kako bi se zamoglo temu v okom prihajati? Moje prepričanje meri na to, da bi si mali obrtniki, itd. zamogli pomagati sčasom po tem načinu, po katerem veliki obrtniki, veliki trgovci in fabrikanti skrbijo za svoje stanovske koristi. Ti imajo v tamen posebne obrtniške in kupčijske zbornice. Kaj enakega bi naj imeli tudi mali obrtniki. Treba je torej zraven zbornic velikih obrtnikov še posebnih zbornic za male obrtnike. V teh zbornicah bi pa morali zbrani mali obrtniki pred vsem zahtevati, da se naš sedanji obrtniški red ali postava za obrtnijo popolnem preuredi; na dalje bodo take zbornice morale delati na to, da se bodo v vsakem kraju obrtniki ene vrste (tedaj krojači skup, črevljarji skup, mlinarji skup, kovači skup itd. združili v eno družbo — Genossenschaft — ter da bodo take posamezne družbe celega okraja, kamor jihovi izdelki dohajajo, v zvezi med seboj (tedaj n. pr. mlinarske družbe cele podravske doline itd. bi naj bile v zvezi med seboj); dalje posamezne družbe obrtnikov n. pr. krojačev, črevljarjev, mlinarjev itd. bi si naj skušale pridobiti trojno pravico: prvič vsem, ki niso pri družbi obrtniško delovanje v svojem okraju prepovedati, drugič o sprejemanju novih udov določevati in tretjič o jihovi sposobnosti razsojevati. Naposled bo tudi treba, da si prizadevujejo upljevati na mestne zastope, da enkrat preneha tista lehkomišljenost in brezobzirnost, ki le sleparstvu potuho daje in gizdavo zapravljevoš pospešuje, večino mestjanov pa v stanovanjsko trpinstvo paha. Kakor za male obrtnike in rokodelce, je tudi za delavce, zlasti za fabriške delavce, treba od države priznanih zbornic, ako hočemo socialno prašanje srečno rešiti!

Gospodarske stvari.

Ali globoko ali plitvo orati.

M. O tem pripoveduje skušen kmetovavec v dunajskem „Prakt. Landw.“ to le: Nekde sem bral, da rž svoje korenine nad 2 metra (7 črevljev globoko poganja. Pred dvema letoma se mi primeri, da mi ploha globok jarek skozi njivo, na kateri je bila rž posejana, prodere. Pazno sem padlo rženo bilko s klasom in korenino vred iz prsti pobral. Korenina je bila popolnoma odkrita, in je po stranskem robu jarka, ki ga je bila ploha skozi noč naredila bila, ležala. Vendar nje nisem mogel celó do zadnjega konca iz zemlje potegniti tako, da se mi je pretrgala in zadnjega konca je še nekaj v zemlji ostalo. Korenina, ki se je še bilke držala, je bila 76 centim. ali $2\frac{1}{2}$ črevlja dolga. Ko smo drugikrat na polju kamenje zagrebali, sem še korenino navadne poljske

preslice našel v globočini od 225 centimetrov (8 črevljev).

Kaj sledi iz vsega tega! Najprej pač resnica, da korenine raznih rastlin res globoko v zemljo prodirajo. Dugič pa, da je treba zemljo prav globoko rahlati, da tako rastline vabimo svoje korenine prav globoko poganjati. Kedar rž v dobro podelano močno njivo posejem, jo morem brez vse skrbi tudi prav globoko orati za setev, nikdar ne plitvejšje od 25—28 centim. (10—11 palcev) naj je zemlja lahka ali težka. Sejem pa začetek septembra ali pa že celo konec avgusta. Tako imajo korenine do časa, ko mraz nastopi, čas prav globoko v zemljo vdreti in rastlina se prav košato obraste. To pa tudi le v rečenem slučaju. Če se rž prepozno poseje, se to ne more več zgoditi. Spomladi zlasti pozni se to ne more več narediti. Rž stoji redko in trpi silno od suše, prvič ker je zemlja premalo obsenčana, drugič pa ker korenine v kratkem času svoje rasti niso mogle dosti globoko v zemljo prodreti, da bi tam zaostale vlage se navzele. Rana setev, obilna žetev. Marsikdo trdi, da pozno posejana rž bolj plevja. Pa le na videž. Pozno posejana rž je krača v slami in tako ima jeden voz tudi več snopov tedaj tudi več zrnja. Rano posejana pa je daljša v slami, tedaj gre manj snopov na jeden voz in tako tudi manj mernikov od jednega voza. Ali koliko vozov snopja se navozi z njive v škedenj, na kateri se je rastlina krepkejšje razviti čas imela in mogla! Rž cvete v istem tednu, naj se je prej ali slej posejala. Tako kažejo skušnje.

Kako se morajo svinje plemenjače krmiti.

M. Kar se krmjenja takih svinj tiče, treba je pomniti, da se morajo, tako krmiti, da so vedno srednje dobro rejene; kajti, če se jim prepričlo poklada, se jim ne nareja mladičem potrebno mleko, če pa preobilno in premočne krme, je to ravno tisto, ker se skoraj veči del povžite krme spreobrača v mast, kar pravilno razvijanje ploda v maternem telesu zaprečuje. Mali kumerni prasci so dostikrat, zlasti pri zlahnejših plemenih, nasledek preobilne in premočne krme. Mlečni odpadki, pomije pomešane z zdrobljenim krompirjem in zdrobljen ječmen so se pokazale kot najprimernejša krma, in to dokler so živali breje in tudi ko že povržejo. Nasproti pa je vsa skisana krma, razun kislega mleka, tropine iz žganjarij, in vsa krma, ki ima mnogo gnjilca v sebi n. pr. grah, bob, fižol itd. bolj škodljiva nego koristna. Korita se morajo, da se kislina v njih ne napravi, pogosto potrebiti in plakniti, posebno pa je pri takih svinjah na to gledati, da so vedno odprtega črevesa, kar je posebno potrebno, predno povržejo in kmalo potem, ko so povogle, kajti o ti dobi so take živali najbolj rade zapečenega telesa. Zapečeno telo pa nareja nezdravo mleko. Poklada se takim svinjam po večkrat na dan, kakor je navada, vendar pa v manjših merah. Ako pa kljub takemu krm-